

Krzysztof Bakała

Muzeum Niepodległości w Warszawie

ORCID: 0000-0002-8713-571

Wystawa „Kresy i bezkresy w zbiorach Muzeum Niepodległości”

Muzeum Niepodległości od początku swojej działalności stara się jak najszerzej uchylać swe podwoje dla środowisk kresowych, poprzez działalność popularyzatorską i naukową, wyrażającą się organizacją wystaw, konferencji i wydarzeń artystycznych oraz publikacją wydawnictw poświęconych szeroko rozumianej tematyce kresowej. W zbiorach Muzeum znajduje się wiele eksponatów związanych z tą tematyką, o czym mogą świadczyć trzy wyodrębnione na wystawie grupy: Kolekcja Krzemieniecka, Kolekcja Leopoldis oraz Kolekcja Sybiracka, stanowiące trzon ekspozycji stałej. Włączone zostały do niej również zbiory wileńskie – *Vilniana*.

Część Kresy

1. Kolekcja Leopoldis:

„Miasto Semper Fidelis”

Lwów jako drugie obok Płocka miasto otrzymało w II RP zaszczytny tytuł „Miasta – bohatera” i zostało odznaczone Krzyżem Srebrnym Orderu Wojskowego Virtuti Militari. Bohaterska obrona miasta w latach 1918–1919 znalazła swe odzwierciedlenie w zbiorach Muzeum. W tej grupie prezentowane są m.in. legitymacje, dyplomy oraz patenty nadające odznaczenia.

„Lwów się bawi”

Ta część poświęcona jest w dużej mierze „Wesołej Lwowskiej Fali”. Szczególną uwagę zwiedzających powinna zwracać księga rozpoczęta w przededniu wymarszu I Dywizji Pancerniej na front w Normandii. Poszczególne, bogato ilustrowane strony zawierają wiele głęboko patriotycznych treści, kreślonych przez walczących żołnierzy.

W pozostałej części prezentowana jest ikonografia dotycząca życia kulturalnego Lwowa i miejsc z tym zagadnieniem związanych.

„Między duchem a materią...”

W dwudziestoleciu międzywojennym Lwów był jednym z najważniejszych ośrodków naukowych w Polsce. Uniwersytet Jana Kazimierza, Politechnika Lwowska, Akademia Handlu Zagranicznego, Akademia Medycyny Weterynaryjnej należały do czołówki polskich uczelni. We Lwowie narodziła się znana na świecie Lwowska Szkoła Matematyczna, a także Lwowska Szkoła Filozoficzna. Wśród wielu pamiątek w zbiorach Muzeum znajduje się rękopis dyplomu skierowanego do Rektora z okazji 250. rocznicy założenia uczelni przez Jana Kazimierza oraz świadectwa i indeksy osób prywatnych. Ważnym elementem tej części ekspozycji jest też prezentacja oryginalnej togi i biretu. Ponadto w zasobach Kolekcji Leopoldis znajdują się indeksy i legitymacje słuchaczy Politechniki Lwowskiej oraz inne dokumenty i pisma związane z tą uczelnią.

„Pieśń dzisiaj niech miłowana – z przewonnych łąk duszy zwiana”

W zbiorach Muzeum znajduje się wiele cennych archiwaliów pozyskanych od osób prywatnych – Rodów: Gorcewskich, Jurkowskich, Rybaków, Skierskich, Progulskich, Iwanickich, Mroczków, Pawluków, Zalewskich, Zychów, Klimowiczów, Zbrozzków i Okulicz-Kozaryn, a także pojedynczych osób: Marii Mazurek, Wilhelma Dąbrowskiego, Marii Mokrzyckiej, Józefa Brzozowskiego, Stanisława Rudkowskiego, Józefa M.M. Pawluka, Henryka Vogelfängera, Jana Cebo, Franciszki Kwiatkowskiej z d. Wowkun i Ludwiki Pałkowej z d. Wowkun, Stanisławy Reginy Schorr, Rudolfa Lufta, Edwarda Guttetera, Emila Wojtowicza, Marii Wołoszyn, Tadeusza Fabjańskiego, Zofii Bilikowskiej, Zbigniewa Alojzego Butschera, Marii Błażyńskiej, Ireny Marii Pawlak, Józefa Złotnickiego oraz Oktawii Grząski, której wspomnienia *Byłam więźniarką NKWD* zostały wyda-

ne przez Muzeum w 1999 roku. Poza tym Kolekcja Leopolda zawiera też korespondencję Kazimierza Bartla, listy Florentyny ze Sturmów Skierskiej do Zofii Romanowiczówny, świadectwa szkolne Bronisławy Gogola i Jadwigi Świtlikówny, dokumenty osobiste, varia. Ponadto w zespole 2 kolekcji znajdują się akcje, obligacje, losy oraz dokumenty Związku Popierania Turystyki król. Stoł. M. Lwowa.

Dotychczas najszerzej omówione zostały pamiątki rodziny Drexlerów. Na wystawie można zobaczyć reprodukcje najciekawszych archiwaliów umieszczone w kioskach medialnych, zaaranżowanych w formie wysuwanych szuflad.

2. Krzemieńczana:

„Ateny Wołyńskie”

Liceum Krzemienieckie kojarzy się bezsprzecznie z nazwiskami wielu wybitnych Polaków. Było kuźnią wszechstronnych talentów, posiadającą doskonałą kadrę pedagogów. Słynęło z bogatych księgozbiorów oraz własnej drukarni. W zbiorach Muzeum znajduje się wiele interesujących pamiątek dotyczących tego miejsca, a wśród nich fotografie wykonane przez uznanych mistrzów obiektywu – np. Henryka Hermanowicza czy Stanisława Sheybala, przedstawiające widok zewnętrzny, jak też wnętrza Liceum oraz innych budynków tworzących jego kompleks, m.in. kościoła licealnego. Niemalą też grupę stanowią portrety nauczycieli i pracowników Liceum. Wiele zdjęć wykonano w trakcie odbywających się zajęć – przedstawień szkolnych czy organizowanych wycieczek.

„Perła Wołynia”

W tej części wystawy prezentowany jest wizerunek miasta i toczącego się w nim życia codziennego. Wśród artefaktów wymienić należy menażkę Gustawa Wawrzyszaka używaną w więzieniu w Krzemieńcu w okresie od Wielkanocy 1940 roku do końca czerwca 1941 roku; ażurowy koszyczek metalowy z ornamentem roślinnym oraz plaketkę upamiętniającą pobyt Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu – wykonaną ok. 2004 roku.

Wśród fotografii i pocztówek uwagę zwracają: „Kobieta z wiadrami”, „Skocznia narciarska”, „Skałka Słowackiego”, „Domek Słowackich”, „Cmentarz pątnicki”, „Kościół pofranciszkański” oraz cykl poświęcony harcerstwu. W grupie fotografii upamiętniających

ważne wydarzenia interesujące jest zdjęcie z 1927 roku, opisane jako „Obchód sprowadzenia zwłok Juliusza Słowackiego do Polski. Pobieranie ziemi z Grobu Matki do urny na Wawel”.

3. Vilniana:

„Hinc itur ad astra”

Wśród realiów umieszczonych w tej części wystawy znajduje się czapka studenta Uniwersytetu Stefana Batorego oraz dekiel korporacji studenckiej „Vilnensia”. Całość uzupełniona jest licznymi fotografiami wykładowców i uczniów Państwowej Szkoły Technicznej im. marszałka Józefa Piłsudskiego, Prezydium Polskiej Akademickiej Korporacji „Vilnensia”, a także studentów Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Stefana Batorego.

„Wszystko piękno w mej duszy przez Wilno pieśczone”

W tej części prezentowana jest bogata kolekcja fotografii i pocztówek, pozwalająca przybliżyć uroki miasta. Przypomniane też zostały związki Józefa Piłsudskiego z Wilnem oraz pamiątki dotyczące czynu zbrojnego na Wileńszczyźnie.

Część Bezkresy

Ekspozycja w głównej mierze składa się z realiów wchodzących w skład Kolekcji Sybirackiej oraz obrazów znajdujących się w zbiorach Muzeum.

„Pamięci nie da się zgładzić” – tak zatytułowana została część poświęcona wymagającej stałego przypomnienia zbrodni ludobójstwa, dokonanej na polskich jeńcach wojennych osadzonych w obozach specjalnych NKWD. Umieszczenie tego elementu w części wystawy nazwanej bezkresy ma dwojakie znaczenie – pierwsze aksjologiczne, gdyż ukazany został bezkres zwyrodniałej zbrodni oraz drugie, wskazujące na bezpośredni związek z rodzinami z pomordowanych, które zesłane zostały w azjatyckie bezkresy. W wielu wypadkach fakt dokonanej zbrodni na jeńcach stał się jednoczesnym wyrokiem zesłania dla ich rodzin.

„**Oczyszczanie zaplecza**”, to część druga, mająca na celu zobrazowanie deportacji polskiej ludności. Ogólną liczbę zesłanych na nie-ludzką ziemię w czterech zsyłkach oblicza się na 1 700 tys. osób. Obrazom prezentowanym w tej części ekspozycji, towarzyszy kilkunastominutowy pokaz animacji.

„**Życie wbrew okolicznościom**”, część trzecia, przedstawia trudną adaptację zesłanych i ich przepełnione tęsknotą życie codzienne.

Ekspozycję uzupełniają narzędzia, instrumenty, naczynia, lampy naftowe, żelazka, ubrania oraz inne przedmioty codziennego użytku, znajdujące się w zbiorach Muzeum.

Krzysztof Bąkała

Wystawa „Kresy i bezkresy w zbiorach Muzeum Niepodległości”

